

Kako primjenjivati digitalnu tehnologiju u obrazovanju za dobrobit djece i mladih: **Preporuke za roditelje/skrbnike**

Digitalne tehnologije, uključujući i alate temeljene na umjetnoj inteligenciji (UI), sve se više koriste u obrazovanju pa je važno znati kako ih primjenjivati na koristan i odgovoran način. Preporuke projekta BrAln oblikovane su tako da odgovaraju različitim razinama iskustva roditelja/skrbnika. Njihov je krajnji cilj iskoristiti prednosti tehnologije uz minimalne rizike i u interesu dobrobiti djece i mladih. Predlažemo da pročitate preporuke te odaberete one koje vam se čine najkorisnijima i najprimjenijima za vas i vašu djecu.

POZNAVANJE I RAZUMIJEVANJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE I UMJETNE INTELIGENCIJE

- ▶ Preporučujemo da se često informirate o digitalnim alatima koje vaša djeca koriste, bilo da je riječ o edukativnim aplikacijama, društvenim mrežama ili alatima UI-ja.
- ▶ Djeca i mladi vole razgovarati o tehnologiji koju koriste. Pokušajte što češće razgovarati sa svojom djecom o tehnologiji koju koriste i pri tome ju zajednički istražujte.
- ▶ Zamolite svoju djecu da vam pokažu koje digitalne tehnologije i alate UI-ja koriste, kako ih koriste te da vam kažu u koje ih svrhe koriste. Ovakav pristup može vam pomoći u stvaranju prilika za razgovor o odgovornom korištenju tehnologije.
- ▶ Potičemo vas da se informirate o razvoju i primjeni UI-ja putem provjerenih izvora, stručnih članaka i edukativnih materijala te dostupnih vam radionica i webinara.

UMJETNA INTELIGENCIJA U OBRAZOVANJU: PODRŠKA, NE ZAMJENA

- ▶ Djeca i mladi koriste alate UI-ja za školske zadatke. Podučite djecu i mlade da korištenje alata UI-ja može biti pomoć u učenju i rješavanju školskih zadataka, ali nikako zamjena za vlastiti trud, kreativnost i rad (npr. kod pisanja eseja, domaćih zadaća).
- ▶ Sadržaji koje stvaraju alati UI-ja nisu uvijek točni, potpuni i istiniti. Zato je važno da potičete djecu i mlade da propituju sadržaje koji stvaraju alati UI-ja, usporede ih s pouzdanim informacijama i kritički vrednuju.
- ▶ Razgovarajte s djecom, mladima i nastavnicima o etičnom, smislenom i odgovornom korištenju alata UI-ja u školi i općenito.

KRITIČKO RAZMIŠLJANJE I DIGITALNA PISMENOST

- ▶ Djecu, posebice mlade dobi, kao i mlade, podučavajte o razlici između vjerodostojne, pouzdane i istinite informacije i dezinformacija, primjerice tako da ih propitkujete: "Tko je to napisao? Zašto? Je li to točno?"
- ▶ Potičite svoju djecu da uvijek provjere izvore informacija i razgovaraju o onome što vide ili čuju prije nego što u to povjeruju ili prosljede i podijele. Možete ih pitati: „Tko je objavio tu vijest? Zvuči

li ti ovo previše čudno ili nevjerojatno da bi bilo istinito? Možeš li provjeriti postoji li ta ista informacija i na drugim, pouzdanim stranicama? Misliš da je netko ovo izmijenio da izazove reakciju ili da prevari?"

- Potičemo da učite o tehnologiji kroz vama dostupne izvore i razvijate vlastite digitalne vještine i znanja.

SIGURNOST I PRIVATNOST

- Potrebno je objasniti djeci, posebice mlađe dobi, kao i mladima, da na internetu i društvenim mrežama ne dijele osobne podatke, jer ih netko može zloupotrijebiti za prijevare, lažno predstavljanje ili uznemiravanje. Osobni podaci su sve informacije iz kojih netko može saznati tko smo mi. To može biti ime i prezime, adresa stanovanja, fotografija, glas, OIB.
- Potrebno je podučiti djecu i mlade da u alate UI-ja, poput *chatbotova*, ne unose osobne i osjetljive podatke. Osjetljivi podatci su osobni podatci koji otkrivaju najintimnije aspekte našeg života i zato ih treba posebno čuvati.
- Važno je objasniti djeci, posebice mlađe dobi, te mladima da promišljaju o onome što dijele i objavljuju na internetu i društvenim mrežama, jer sve što pretražuju ili objave može ostati zapisano i drugi to mogu vidjeti.

ELEKTRONIČKO NASILJE I DRUGI DIGITALNI RIZICI

- Važno je informirati se o digitalnim rizicima te razgovarati o tome s djecom i mladima. Digitalni rizici su opasnosti kojima su djeca i mladi izloženi na internetu i društvenim mrežama, poput neprimjerenog sadržaja, komunikacije sa strancima, prijevare i zlouporabe osobnih podataka, a razvoj UI-ja donosi i nove oblike tih rizika.
- Potičite djecu i mlade na pristojnost te na odgovorno ponašanje u digitalnom okruženju (npr. društvenim mrežama, internetu). Primjerice, učite ih da uvijek pišu kao da stoje ispred osobe te da ne šalju ništa što ne bi rekli uživo.
- Razgovarajte o elektroničkom nasilju te nudite svoju pomoć i podršku. Možete djecu i mlade pitati: „Jesi li se ikad osjećao/osjećala loše zbog poruke ili komentara na društvenoj mreži koju si dobio/dobila? Jesi li dobio/dobila neki neprimjereni komentar ili poruku u grupi za dopisivanje na mobitelu? Ako bi ti se nešto tako dogodilo, znaš li da uvijek možeš doći i reći meni?"

POSTAVLJANJE GRANICA I PRAVILA: RAZVOJ NAVIKA

- Pomozite djeci razviti odgovornost i zdrave navike korištenja tehnologije postavljanjem jasnih pravila i granica korištenja, primjerice u pogledu vremena, mjesta, svrhe i sadržaja.
- Za mlađu djecu vi postavite jasna pravila o vremenu provedenom pred ekranom i načinima korištenja tehnologije. Pregledavajte često što djeca rade na uređajima, s kim se dopisuju te kojim sadržajima pristupaju. Možete na uređajima ograničiti pristup neprimjerenim sadržajima.
- Sa starijom djecom dogovorite pravila i granice korištenja tehnologije. Zajednički dogovor pomoći će starijoj djeci da lakše slijede dogovorena pravila i granice.

RAVNOTEŽA, ZDRAVLJE I DOBROBIT

- ▶ Potaknite djecu i mlade da koriste tehnologiju svrhovito, npr. za učenje, istraživanje, stvaranje [pisanje, crtanje], a ne iz dosade.
- ▶ Iako je tehnologija korisna, osobni kontakti uživo su nezamjenjivi. Potičite igru, razgovor, sport i druženje s vršnjacima uživo. Pomozite djeci i mladima pronaći i održati ravnotežu u svakodnevnom korištenju tehnologije.
- ▶ Razgovarajte s djecom i mladima o osjećajima koji se javljaju pri korištenju društvenih mreža ili nakon vremena provedenog online, npr. jesu li umorni, nervozni ili sretni. Tako im pomažete da prepoznaju učinke korištenja tehnologije na raspoloženje i zdravlje.

RODITELJI/SKRBNICI KAO UZORI U KOMUNIKACIJI I SURADNJI

- ▶ Djeca mnogo toga uče promatrajući roditelje/skrbnike. Stoga su roditeljske/skrbničke navike korištenja tehnologije važne. Koristite tehnologiju produktivno i s mjerom.
- ▶ Iako vam je omogućen uvid u iste podatke koje vide vaša djeca u e-Dnevniku, dopustite im da vam sami ispričaju svoje ocjene, ponašanje u školi i napredak. Prijavu u e-Dnevnik potrebno je činiti isključivo putem sustava e-Građani, a ne koristeći dječji elektronički identitet (npr. ime.prezime@skole.hr).
- ▶ Preporučujemo da ne objavljujete javno sadržaje o svojoj djeci na internetu i društvenim mrežama (npr. fotografije, videozapise, priče, anegdote ili važne životne trenutke) radi njihove sigurnosti i zaštite.
- ▶ Provjerite s nastavnicima i razrednikom koje ćete službene digitalne kanale (npr. e-mail) koristiti za međusobnu komunikaciju te koja pravila vrijede za njihovu upotrebu.
- ▶ Digitalna komunikacija ne može zamijeniti razgovor uživo o ponašanju djeteta u školi i s vršnjacima. Iskoristite mogućnost izravne komunikacije i suradnje sa školom svog djeteta.
- ▶ Ponudite školi suradnju u obliku održavanja edukacija, predavanja ili radionica za učenike i djelatnike škole u skladu s vlastitim znanjima, stručnosti i mogućnostima.
- ▶ Ako primijetite neprimjereno korištenje tehnologije kod svoje djece, preporučujemo da se obratite školi za savjet i pomoć kako biste zajedno pronašli najbolje rješenje.

DIGITALNA TEHNOLOGIJA I VAŠA DOBROBIT

- ▶ Planirajte i vlastito korištenje digitalnih tehnologija kako biste očuvali i zaštitili vlastito zdravlje i dobrobit. Pokušajte odrediti vrijeme u danu kada ćete imati pauzu od korištenja digitalnih tehnologija.